

Te Toa Takitini

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

NAMA 81.

HASTINGS

Mei 1, 1928.

PIHOPA MAORI.

KUA whakaaetia e te Hinota Tianara te tohe a te iwi Maori kia whakaritea me Maori tonu hei Pihopa mo te iwi Maori. Kotahi tonu te mea hei whakaroa, ara ko te kaupapa moni hei oranga mo taua Pihopa. Me matua takoto marama te oranga mo te Pihopa. Hei reira ka whakaingoatia ai e nga Pihopa te Maori mo taua turanga.

Ka riro mai nei ta tatou taonga i tonoa whakaitia ai e o tatou mangai, kia puta ra he mihi ma tatou ki te tatou Matua i te Rangi, nana nei tatou i manaaki ki tenei taonga nui taonga taou. Aua e waiho ma o tatou ngutu anake, engari ma a tatou hanga, e whakaatu te nui o te whakawhetai.

Kei a wai he kupu manaaki mo to tatou Pihopatanga Maori?

Marangai mai ra e ia iwi, e ia iwi, manaakitia te taonga a te Atua.

PARIHA O TE PUKE.

E HOA tena koe i raro i nga manaakitanga maha a Te Ariki i runga rawa. He whakaatu atu kia koe. I tu he Huihuinga mo matan kia Tia nei 17th day of March, 1923. No nga take.

(1) Ko Te Komiti o Te Haahi

NGA MEMA.

Renati Te Rangipuwaho. Taupo Paora. Wikarena Wi hapi. Henare Kiingi. Rota Te Wharehuia. Nane Karaka. Te Uara Heemi. Huka Te Amohau. Rev. Rewi Wi Kiriwhi (Tiamana).

(2) Ko Te Kaupapa whenua hai turanga whare

Mo Te Minita. A whakaotia ana

Na Te Kokiri Heemi i tuku 1 Eka

Na Taukiri Rota i tuku $\frac{1}{2}$ "

Te nui o te whenua hui katoa 1 $\frac{1}{2}$ "

(3) Ko te kaupapa moni ka tukua atu nei ki Te Pihopatanga. Ehoa kua tae mai te reta me te Money Order i tukua mai nei e koe, ara kia whaimana a Rota ki te tango mai i Tava moni i te Peeke. No reira tatari mai kia karangatia rano he hui e tae katoa mai ai nga mema o Te Komiti kua tuhia i runga ake nei hai reira rano ka tangohia mai ai taua moni. A me tuku atu hoki i raro i te mana o taua komiti.

Hai kona ra noho mai ai.

Registered at the G.P.O. as a Newspaper

TE TOA TAKITINI

Te Utu mo te Pepa 10/- i te tau,
Me penei nga reta "Te Toa Takitini," Box 300, Hastings

772

TE TOA TAKITINI.

Mei 1, 1928.

PIHOPATANGA MAORI.

HE nui te whakawhetai ki te Matua i te wahi ngaro, mo tana manaakitanga i nga huihuinga o te Hui Topu, me te Hinota Maori. i tatu pai ai te take mo te Pihopatanga o te iwi Maori.

Ka toru nga tau o tenei take e whakahaeretia ana. I roto i enei tau, kaore rawa i kitea maramatia he huarahi e rite pai ai nga whakaaro, me nga tumanako, o te taha pakeha me te taha Maori.

No te Wenerei, te 18 o nga ra o Aperira 1928, ka hui te Hinota Maori ki te Native Affairs Committee Room i te whare Paremata i Poneke. Kanui te pai te ngawari o nga whaka-haero a te Hinota, me te kotahi o te whakaaro.

Ko nga tangata enei i taua hui.

Sir Apirana Ngata

Rev. Canon Keretene

Rev. F. A. Bennett

Rev. Pine Tamahori

Rev. Harawira

Rev. Panapa

Rev. Peni Hakiwai

Rev. Temuera Tokoaitua

Rev. H. Raiti

Rev. H. Leonard

Mr. Hakopa Haerewa

Mr. Wiremu Kingi

Mr. Mason Durie

Mr. H. Te Paa

Mr. T. Paraone

Mr. Hori Tane

Mr. H. R. H. Belucavis

Mr. Tau Henare, M.P.

Mr. Hari Katene

Mr. Hapi Love

Mr. Kingi Tahiwai

Dr. E. P. Ellison

E toru nga kaupapa i whakahaeretia:—

Tuatahi:—Ko te motini tenei i paahitia e te Hinota Maori i tu ki Poneke i te Paraire te 6 o nga ra o Akuhata, 1926

Hei kaupapa riiwhi mo te kaupapa mo te Pihopa mo te iwi Maori e takoto nei i roto i te pire i paahitia i te tuunga o te Hinota Topu Nui (General Synod) i te marama o Tihema 1925, E WHAKAAE ANA tenei Huihuinga o te Hinota Maori ko te Ati-pihopa hei upoko mo te Hahi Maori, a i raro iho i a ia kia whakaturia he Maori hei Pihopa hei whakahaere mo te taha Maori o te Hahi, he huaina ia ko te Pihopa o Aotearoa, me tetahi Hinota whai-mana ki te hanga tikanga, a ko ia hei Tumua ki mo taua Hinota i runga i te whakamananga a te Atipihopa a ia uru taua Pihopa ratou ko nga mangaireimana, me nga minita i ata whiriwhiria, hei mema mo te Hinota Topu Nui (General Synod).

Tuarua:—Me whakaae hei te pakeha reo-Maori te Pihopa tuatahi mo te iwi Maori.

Tuatoru:—Ko te motini a te Pihopatanga o Waiapu e tono nei kia rua nga Pihopa, me Maori tetahi, me pakeha tetahi.

He maha nga hui a te Hinota Maori e whiriwhiri ana i enei kaupapa.

Whakaritea ana e te Hui ko Ta Apirana raua ko Peneti hei teputeihana ki a Atirikona Hapata Wiremu hei ui ki a ia ki te huarahi marama mo te take a te iwi Maori ki te Hinota Tianara.

Ka whakaatu mai a Hapat ko tona whakaaro me tae maua ko Apirana ki te Atipihopa ka whakatakoto ai i nga whiriwhiri a te Hinota Maori ki tona aroaro.

Ka whakaatu mai a Hapata ko tona whakaaro me tae maua ko matua i nga take i uaua ai te kaupapa tuatahi i runga ake nei, me te kaupapa tuatoru a te Pihopatanga o Waiapu. Ko tona whakaaro hei te Pihopa pakeha reo Maori. Ka whakaatu maua i te whakaaro o te iwi Maori e kotahi tonu ana mo te Maori tonu hei Pihopa. Ka tono hoki mana kia homai he taima hei tuunga mo Ta Apirana ki te aroaro o te Hinota Tianara Whakamarama ai i te taha Maori. Ki ta maua titiro atu kanui te pai me te ahua ngawari mai o nga whakaaro o te Atipihopa ki a maua korero.

Ka mutu a matou whiriwhiri, ka hoki maua ki te maua rahinga e whanga mai ra i te whare-paremata, ki reira ripoata ai i a matou putake korero i oti. Ko te mea nui ia ko te whakaaetanga a te Atipihopa kia tu a Ta Apirana ki te aroaro o te Hinota Tianara i te Paraire te 20 o nga ra o Aperira i te 3 o nga haora o te ahiahi.

TE WHAI-KORERO A TA APIRANA NGATA.

I te 3 o nga haora o te Paraire ka homai kia 20 meneti hei whai-korerotanga ma Ta Apirana ki nga mema e 64 o te Hinota Tianara. Koinei te Paremata o te Hahi Mihingare o Nui Tireni katia tae atu ki nga Moutere. Kotahi huinga o tenei Hinota i roto i nga tau e toru.

Aroha ana te matakitaki atu ki te mangai o te iwi Maori e tu mokemoke mai ana i roto i te kiri pakeha. Otira ngaro ana te aroha i te parekareka o te whakarongo atu ki te tatou mangai e riringi atu ra i nga kupu munu, i nga kaupapa bohonu e rewa ai te ngakau kohatu o te iwi pakeha, ki te tangi a te iwi Maori mo tetahi tonu o ratou hei Pihopa.

Tu ranga'ira mai ana te taha Maori i nga mahi a Ta Apirana. Ngohengohe ana te ngakau te wairua o te iwi pakeha. Ka mutu tetahi o nga tino whai-korero a Ta Apirana ko taua kauwhau ki te Hinota Tianara. Tera e waiho tenei whai-korero hei taonga tuku iho ki a tatou tamariki i muri i a tatou, me tenei kupu apiti: Na tenei whai-korero a Ta Apirana Ngata i ngawari ai te whakaaetanga a te Hinota Tianara ki te inoi a te iwi Maori kia waiho hei tetahi Maori tonu he Pihopa mo ratou.

(Kei te tukuna e te Etita ma Ta Apirana tonu e whakamaori tana kauwhau. Tenei kua oti katoa te tuhituhi, he mea hupu ki te ringa-poto, shorthand).

No muri iho ka tono a Peneti i roto i te hui a te Hinota kia whakaturia he komiti whiriwhiri, hei whakatakoto i nga kaupapa mo te Pihopatanga Maori. Ko nga mema mo taua

komiti ko Te Pihopa o Waiapu te Pihopa o Nelson Atirikona Hokena me Himikini o Akarana, Canon Strong me W. I' Skinner o Waikato Atirikona Wiremu me Tiatitene, me Peneti o Waiapu Mr. Evans me Rev. Redgrave, o Poneke, Canon Galwey o Christchurch.

E toru nga huinga o tenei komiti, ko te Pihopa o Waiapu te tiamana.

Ko te whakapotonga tenei o ta ratou ripoata: -

"Notemea kaore i taea te whakamana o te Pire whakatu i te Pihopatanga Maori, he mea tika kia kimihia e te Hinota he tikanga hei whakakotahi i te Hahi Mihingare i roto i te iwi Maori. Kua ata whiriwhiri te Komiti i te tono a te iwi Maori kia waiho me Maori tonu hei Pihopa mo ratou.

Mo te motini whakatu i te Atipihopa hei tumuaki, kua kite te komiti kaore tera take e taea te whakarite. Kaore hoki e tokomaha nga mema e whakaae ki te motini o Waiapu kia tokorua nga Pihopa, me Pakeha tetahi, me Maori tetahi.

Ko te kaupapa i marama ki tenei komiti ko te whakatu i tetahi Maori hei Pihopa awhina, hei tiaki i te taha Maori. Ka ahei ia ki te haere ki roto i nga rohe Pihopatanga e tonoa mai ai ia. Kaore he rohe Pihopatanga ma taua tangata, a kaore hoki ana Hinota. Engari ko tona tinana hei paihere i te Hahi i roto i te iwi Maori. Ka taea e ia te whawha o te hinengaro Maori, kaore nei e taea e te pakeha. Ko te tangata tenei ka whakaturia nei hei timatanga, waiho hei muri ka whai atu ai nga ture me nga rekureihana. Ko te whakaaro o te Komiti me mau tonu te ingoa Aotearoa mo te Pihopatanga Maori.

Ko te motini tenei a te Komiti:—

"Kia hanga he ture e ahei ai nga Pihopa o Aotearoa, te hunga tokomaha ranei o ratou, ki te whakatu i tetahi Maori hei Pihopa Awhina, a ma taua Pihopa e whakahaere nga mana Pihopa ki runga ki te iwi Maori i roto i nga Pihopatanga e karangatia ai ia."

E rima haora me te hawhe te Hinota Tianara e tautohetohe ana mo tenei motini, a katahi ano ka paahi.

He tokomaha tonu o tatou hoa kei roto i te iwi pakeha. O roto o te turanga Pihopa, kotahi tonu te mea i awangawanga ko te Pihopa hou o Waikato. Ko etahi katoa o nga Pihopa i pooti katoa mo te motini. Ko te nuinga o nga mangai-reimana i aroha ki te reo o te iwi Maori.

Ko te apitihana nui i ahu mai i nga Minita ara i nga tangata kaore i whanau ki Nui Tireni, kaore hoki e tino mohio ana ki te Maori. Engari ahakoa i Apitihana ratou mo te take nei, ehara i te whakahawea ki te Maori, engari he whakaaro e hē ana te wehe i nga iwi e rua o te motu nei, a kaore hoki tenei tu momo pihopa i roto i nga whakahaere a te Hahi o mua iho.

Kia nui a tatou mihi ki o tatou Pihopa, otira ko te Pihopa i tino kitea te nui o tona aroha, me te whakapau mai i tona kaha katoa mo te iwi Maori, ko te Pihopa o Waiapu. I muri tata i a

ia, ko te Pihopa o Nelson. He tino tangata marama tenei, he kaha hoki ki te whakaputa i ona whakaaro. Hei hoa mo raua ko te Pihopa o Christchurch, me te Pihopa o Poneke. Haunga hoki te Atipihopa, i te mea ko ia te Tiamana, ko ana korero, he tupato tonu.

NGA MINITA.

Kia nui rawa nga mihi ki to tatou matua ki a Hapata Wiremu. Ko ia tonu te kai-hautu o to tatou waka i tutuki pai ai ki uta. E kore rawa e ea i a tatou te aroha nui o Hapata ki tana iwi Maori. Mai i te timatanga tae noa ki te mutunga, ahakoa kakā nga tautohetohe mo te pakeha mo te Maori ranei kaore rawa a Hapata i taea te whakangauene. Ko tona aroha ki te iwi Maori, he aroha hohonu, he aroha pumau tonu. Ka waimarie tatou ki a ia hei pupuri mai i te ahuatanga o Ngati Wiremu, te whanau ka kotahi rau tau inaiane e noho mai ana hei matua, hei kai-arataki mo te iwi Maori. Kia nui nga mihi a te Hahi Maori ki a Atirikona Hapata Wiremu mo tenei taonga nui, taonga tapu, ka taka mai nei ki te iwi Maori.

Tetahi Minita ano hei mihinga ma tatou ko Canon Galwey, te hekeretari o te Pihopatanga o Christchurch, nana tetahi o nga tino whai-korero kaha i ngawari ai etahi ki ta tatou tono.

Haunga hoki to tatou kaumatua a Atirikona Tiatetene. Kei te mohio katoa nga Minita ki a ia. He kaumatua tino aroha nui tenei ki te iwi Maori. Katoa ana korero i roto i te Hinota he tautoko tonu i te iwi Maori.

MANGAI-REIMANA.

O roto i te ropu reimana, ko Mr. Andrew roia o Christchurch me Mr. Evans roia o Poneke o tatou tangata i tino kaha ki te awihina haere i a tatou.

ETAHI ATU.

I waho i a ratou ko nga tangata enei i whai-korero a i tautoko i ta tatou take:—

Archdeacon MacMurray, Archdeacon Johnson, Dean Askew, Mr. Stenning, Archdeacon Fitchett, me Professor Easterfield.

Ko te pooti, i pooti a-waha, no reira kaore e taea te whakatu te kaute o nga pooti. Engari i runga i te ahua o te haruru o nga waha, e 40 pea nga tangata i pooti mo ta tatou take, a 15 pea te hunga turaki.

Mo te mare o te Tamariki whangaia ki WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE.

HEI WHAKAMANA I TE PIHOPATANGA MO TE IWI MAORI.

NO TE MEA e hiabiatia ana kia hanga he tikanga hei whakamana i te Pihopatanga mo te iwi Maori:

ME WHAKAMANA, e nga Pihopa, e nga Minita, e nga mangaireimena o te Hahi o te Porowini o Nui Tireni e noho huihui ana i roto i te Hinota Tianara, nga take e mau ake nei:

1. Me whakatu he Pihopa awhina (Suffragan) i raro i te mana o te Pihopa o Waiapu, ā me whakahua tona ingoa ko te Pihopa o Aotearoa.
2. Ko te Pihopa me taua Pihopatanga ma nga Pihopa o Aotearoa nei e whakaingoa, a ko ta ratou e whakaingoa ai, me matua tuhituhi rawa. Ko te ingoa e tokomaha ai nga Pihopa ki te pooti, ko tera hei Pihopa. Engari ko taua tangata hei te Maori.
3. Kana taua tangata e whakaingoaia hei Pihopa mo Aotearoa kia matua takoto rite ki te whakaaro o nga Pihopa te oranga mo taua Pihopa, ara kia kana e hoki iho i te 1890 i te tau he oranga mona, apiti ki tera ko te whare, me te utu mo ana haereere.
4. Ka whai mana te Komiti Tumuaki (Standing Committee) o te Pihopatanga o Waiapu ki te whakariterite i nga tikanga mo te utu i te oranga pihopa, i nga raruraru mo nga haereere, me te whare mo taua pihopa.
5. A te wa e whakaingoaia ai taua tangata, me whakaatu ki te Atipihopa, a māna e whakarite te wa mo te whakatapu i raro i te mana o te ture Taitara A Canon X.
6. Ko te mana o taua Pihopa he kai-awhina (Suffragan) i te Pihopa o Waiapu, a ka whai mana-pihopa ia ki runga ki te iwi Maori o taua Pihopatanga, me era atu Pihopatanga e tonoa ai ia e nga Pihopa o ana takiwa.

Ka whai mana tonu taua pihopa a tae noa ki te wa e whakakahoretia ai tana raihana e te Pihopa nana i tuku, e tona kai whakakapi ranei.

Me matua tonu, i runga i te kupu i tuhituhia, e te

Pihopa o tetahi Pihopatanga, ka ahei ai taua Pihopa Maori ki te momotu i te tangata hei rikona, hei piriti ranei, ki te whakatapu hoki i nga whare-karakia.

7. Me whai nohanga taua Pihopa i roto i te Hinota Tianara, me whai mana ki te korero, engari ko tana mana pooti hei to nga Minita.

Ka whai mana ia i roto i te Hinota o te Pihopatanga o Waiapu, pera ano i te mana o nga Minita, engari i roto i era atu Pihopatanga ka whai mana ia ki te korero, Kaore ki te pooti.

8. E whai mana taua Pihopa ki te whakakore i tona tuunga i runga i te kupu i tuhituhia, a ko tana rihainatanga me

mana i te ra i whakaaturia ai e ia.

9. Ka whai mana te Hinota o ia Pihopatanga ki te whakarite i te tokomaha o nga mangai-reimana Maori mo ia Hinota me te whakarite i te kaupapa pooti mo aua tangata.
10. Ka whai-mana te Komiti Tumuaki o te Hinota Tianara ki te whakatu poari, a me tapa te ingoa ko "Te Poari Pariha Maori." (The Maori Pastorate Board). Ko te Pihopa Maori hei tiamana mo taua Poari. Ko nga mema me taua Poari ko nga kai-tirotiro o te Hahi Maori o ia Pihopatanga. Ka whai mana taua Poari ki te whakarite, ki te whakahaere i nga pariha Maori, me te whakanoho i nga Minita mo aua pariha. Ka whai mana hoki te Komiti Tumuaki o te Hinota Tianara ki te hanga rekureihana hei whakawhanui i nga mahi ma taua Poari.
11. Me whakauru ki raro i te ingoa nei "Maori" o tenei ture nga tangata e kiia ana he Maori, nga uri o nga Maori, o nga hawke-kaihe Maori, nga tamariki ranei a nga hawhe-kaihe.
12. Ko te ture Title A, Canon XI, kua whakakahoretia.
(Ko te whakamananga tenei i te Pihopa motuhake mo te iwi Maori i runga i te whakaaro o nga Pihopa me pakeha te Pihopa. Kua whakakoreu taua ture inaianei.)

HUI TENIHI I HEKETAUNGA.

NO te 7 o nga ra o Aperira ka timata nga whakataetae tenihi a nga toa o te Motu, Otira kua timata ke nga purei a te iwi kainga i te 3 i te 4 o nga ra. No te 5 o nga ra ka timata te whakaeke o nga manuhiri. I tae pea ratou ki te 250, a na nga iwi kainga ka eke ai te kaiti ki te 500, ki te 600 ranei. Kei te whanga atu te Toa Takitini ki te ripoata a nga Hekeretari.

Ka mutu tetahi o nga hui Ataabua ko tenei. Te pai o te marae, te pai o nga whakahaere, te noho pai o te tamariki, te nui o te ngahau, me te kore kupu kino, taumaha ranei e mamae ai te tangata. Kore rawa te haurangi i kitea. Nui atu hoki te manaakitia o nga karakia, me nga hui Ahiahi mo nga take nunui. I tera o te Aranga, i waho te karakia nui, engari te karakia Hapa i roto i te whare-karakia kohatu o Te Pakipaki. Ki tonu te whare-karakia i nga tangata tango Hapa.

Ko nga take nunui enei i whakahaeretia i nga hui ahiahi:—

1. **MO TE AUTE ME HUKARERE**, i whakaaetia kia whakahoki te utu mo nga hapu o **Ahuriri**.
2. **MO NGA KARAHUPI KAWANATANGA**, kia whakaritea i runga i nga rohe Poari Whenua Maori, kia tohatohaina ai ki te motu katoa.
3. **NGA KURA WHARE** (Household Schools). Kia whaka-

- aetia e te kawanatanga te kaupapa kura pakupaku (household) ki nga Maori.
4. **SECONDARY INDUSTRIES SCHOLARSHIP.** Kia whakahaeretia he tikanga mo etahi karahipi ako mahi ma nga tamariki Maori.
 5. **TE PIHOPATANGA MAORI.** Ko te whakaaro o tenei Hui me Maori tonu hei Pihopa.
 6. **TARI O TE ORA.** Kia whakahaeretia he tikanga e tu ai he Takuta mo te iwi Maori ki nga takiwa e nohia nuitia ana e te Maori.
 7. **ROPU MAORI.** Kia waiho ko nga hui whakataetae tenihi, hei wa huinga mo te Ropu Maori ki te whakahaere i nga take nunui e pa ana ki te iwi nui tonu.
 8. **TE REO MAORI.** Kia tae he mihi ma tenei Hui ki te kaunihera o nga University mo te whakaurunga i te reo Maori ki roto i nga take papahi mo te B.A. me te B.Sc.
 9. **REHITA.** Kia hanga he rehita mo nga tamariki o te iwi Maori kua puta i nga kura, a kua hoki ki nga kainga, kia mohiotia ai nga mea e noho he ana, kia awhinatia ai ratou kia tiakina, kia aratakina.
 10. **MEIHA PIKAKE.** Kia whai whakaaro te iwi katoa ki te whakaara kohatu whakamahara mo Meiha Pikake te matua o a tatou tamariki i te wa o te pakanga.
- I kohia nga moni i tenei hui, a tae ana ki te £26 I tukuna tenei moni ki te hui a Ngati Porou i Te Araroa i te Anzac Day, ma ratou e whakahaere a tutuki noa.
- He mea whakapoto nga take nei kia uru ai ki te pepa o tenei marama. He wa ano tona ka takoto mai te ripoata a Ta Apirana Ngata mo enei take katoa, a mana ano hoki e mau atu ki te Kawanatanga. Na te Etita.

MIHI KI A NGATI KAHUNGUNU.

Kihipane.

17 o Aperira, 1928.

Ki a Hori Tupaea, kia Waimarama, kia Pohe, kia P. H. Tomoana. Me nga Rangatira katoa o te marae o Te Pakipaki. Tena koutou.

He nui no te mihi o te ngakau, no reira ka hoki te whakaaro ki ta tatou hui ka mutu ake nei.

Ahakoia na te takaro a nga tamariki tatou i whakahuihui, pai tonu, na reira hoki tatou i tutataki ai, i mihimihi ai, a i mohio ai tena ki tena. Kaore te korero mo te Tenihi, kua puta nga mihi mo tena wahi. Ina ta Takitimu: na te pai o nga whakahaere o te marae i totika ai te Tenihi!

He rongonui to Heretaunga mo te manaaki i te tangata, i te ope, engari e ki ana matau, kaore e rite nga manaaki o mua ki tenei, ano he "Kaihaikai."

E kore e kitea te kupu e rite ana hei whakaatu i te nui o te mihi.

Ma wai e korero te pai o te whakahaere o te Mara. Nga kai, kei whea mai te pai. kua kiiia nei "ano he Kaihaukai."

Ki nga Tumau, tena koutou E kui ma! Ekoru ma! Ehine ma! Etana ma! I a koutou te papa o te mahi nei. Kia nui nga ora ki a koutou.

Ngatikahungunu ki Heretaunga, tena koutou.

Na Tutepuaki.

Menetia o te Tiimi o Takitimu.

(Ka tika a koutou mihi. Ka mutu tetahi hui pai. Kaore ano nga Hekeretari i tuku ripoata mai ki te "Toa." Taria mo tera putanga.—Etita.)

TE HUI TAKUTA KI HAMUTANA.

T. Wi Repa.

NO te 22 o nga ra o Pepuere ka tu te hui tau a nga takuta o Nui Tireni ki Hamutana. Ko nga takuta o Waikato tae mai ki Opotiki te tangata whenua. Ko Akarana whaka-te-tonga hoki tena wahanga o te Ropu Takuta o Nui Tireni I nuku atu i te 200 nga takuta i tae mai ki te hui. He tikanga tenei na nga ropu katoa kei to tatau whenua: ina ra te hui i te tau. E whai ana hoki te Ropu Takuta i tena tikanga ko te kaupapa o te hui a tenei Ropu, he huihui i nga tangata i raro ia ia. he whakahoahoa. he ngahau he whawha i nga ture e pa ana ki te Ropu, he kawhe i te Ropu ki Waenganui i te lwi, he whiriwhiri i etahi take e pa ana ki nga mate: ara. he karanga i te Ropu kia kotahi te haere. Ko te tino take pai ia o nga huihui nei ko te kitekite i nga hoa, me te ngahau hoki.

I tae ki Hamutana nga tohunga rongonui o to tatau whenua. Ara, a Sir Lewis Barnett o Dunedin, a Professor Fitchett o Dunedin, a Ratcliffe Riley o Dunedin, a Sir Donald McGavin o Poneke, a Carriek Robertson o Akarana. Ko Dr. Douglas o Hamutana te Perehitini o te hui. Ta matau manuhiri o tawhiti mai ko Dr. Victor Bonney o Ranana. He tohunga rongonui tenei mo te mahi whakawhanau tamariki a te wahine, me nga mate o te wahine. He tangata ataahua. ngahau. he Hurai. a kei te 50 pea ona tau. He kai whakaako taua tangata ki enei wahanga matauranga i te kura Takuta o Middlesex Hospital, London. He maha nga takuta o Nui Tireni nei i kura tahi me ia. He maha ano nga mea nana i whakaako. I reira ano hoki nga takuta o te Tari o te Ora: a Dr. Valintine (Upoko), Dr. Watt (Teputi) a Dr. Ada Patterson. me Dr. Elizabeth Gunn.

He nui te manaaki a nga tangata o Hamutana ia matau. Kaore he mea i mahue ia ratau o nga mea i tika hei tapaetanga mai kia matau i runga i te manaaki. Hei nga ata ka huihui matau. Hei muri o te tina, ka haereere ki te whakarite i nga powhiri ki tena kainga. ki tena kainga o te tangata whenua kia tutakitaki

ki nga tangata rarahi o Hamutana. E toru nga ra o te hui ki Hamutana, ka hiki ki Rotorua. No te Hatarei te 25 o Pepuere ka haere matau ki Rotorua ma runga i nga motoka o nga tangata o Hamutana. Ko te manaaki whakamutunga tenei a taua taone ia matau.

ARAPUNI.

He rangi ataahua te rangi i hiki mai ai te hui i Hamutana. Ka pai ta matau matakita ki roto o Waikato. Takoto i mua, i muri, i nga taha, he parae anake. Ka titiro whakatetonga at umatau ki Maunga-Tautari e te ana mai, ki Pirongia me Kakepuku ki te taha Hauauru, ki Maungākawa ki te taha rawhiti na wai ra, ka tae matau ki Arapuni. E tu ke ana mai a Maunga Tautari i te taha raki, engari he tutata tonu mai. Ko Arapuni he apiti kei te awa o Waikato. Ko Waikato te putanga ki waho o Taupo Moana. Ko tenei moana 1215 putu te tai-ranga ki runga ake o te moana-nui-a-Kiwa. No reira me whakaaro noa mai te kaha o te haere a te wai i te apiti nei. Kei Arapuni te whare mabi hiko a te Kawanatanga hei whakamarama i Waikato, i Taranaki, i Akarana, i te Poi o Pereti tae noa mai ki Opotiki.

Ehara te takiwa o Arapuni i te whenua ataahua ki te matakitaki. Otira he pai tonu te takoto a te whenua, engari he titehea, he whenua hau, he mokemoke ki te noho. He manuka hotoa nei nga tarutaru o runga. Heoi ano te mea pai ki te matakitaki, ko Maunga Tautari, ko tetahi o nga maunga rongonui o te tatau whenua, e haere nei i roto i nga waiata, me nga korero o te heke me te toa o Te Rauparaha.

Otira ka miharo te tangata tae ki Arapuni ki taua kainga i naianei, ia ia e nohoia mai na e nga pakeha mahi o te hiko. Ko te take tenei o te whakamiharo: Ko te kaha o te hinengaro o tenei kararehe iti rawa o te tangata ki te whakatete ki te kaha o te wai a te atua i tuku nei kia rere i taua rere i roto i tenei apiti nei nga mano tau ka taha nei kei muri. Kia whakapiritia ki te taha o nga mea whakaharabara o te ao, tino marama ai kia tatau te kupu a te atua mo tona potiki whakamutunga o ana mahi ara, "tatau ka hanga i te tangata kia rite kia tatau." He pa nui kei Arapuni. Kotahi mano nga tangata kei reira e mahi ana. E 20 nga Maori. Ko te kanataraki o te mahi i te hiko nei kei a Armstrong, Whitworth and Company o Ingarangi. Te utu o taua kanataraki £1,200,000. Te whanui o te apiti nei e 250 putu; te hohonu 150 putu te kaha o te ia ki te rere i roto i tenei Kuiti e 4,000,000,000 karani i roto i te 24 haora. Tena ka punia te apiti nei ki te raima: me pewhea e taea ai? He mea kari he ara hou i raro i te whenua, ka maroke te apiti nei. Katahi ano ka hangaia te puni raima, 150 putu te tiketike, e 30 putu te matotoru. Ko nga kirikiri he mea mau mai ki reira ma runga waea takiwa i toro mai i tetahi wahi e 7 maero te tawhiti atu. Ka punia te wai nei, e 200 putu te tiketike ake i te papa o te apiti ra. Katahi ka huaina mai

he roto e 5,117,000,000. Karani wai tona nui. Ko te rahinga atu o te wai o te awa o Waikato i tukua kia puhake ma te pakau papaku o te puni raima o te roto nei. Ka rere i runga i te koawa pohatu. Ka tae ki tetahi wahi ka hurahia nga oneone. a, ka kitea he ngahere e tu ana. Ka ruamano tau pea te roa o te ngahere nei e tu ana i raro o te oneone. Na te whakakotititanga i Waikato ka hurahia ki runga.

NGARUA-WAHIA.

I tae au ki Ngaruawahia. Ko te Kainga tenei i whakawahia ai a Potatau hei Kingi mo te Maori. Engari kaore taua wahi i whakawahia ai ia i te nohoia e te tangata. Heoi ko te pohatu a te kawanatanga o Nui Tireni e whakaatu ana i taua wahi: kei runga hoki i taua wahi e tu ana. Kei te taha tonga o taua pahatu e tu ana te Whare Paremata o Rata, te mokopuna a Potatau e mau mai nei i taua tununga Kingi. Kei Ngaruawahia, kei rawahi o te awa o Waikato, ko te pa o Te Puca mokopuna a Tawhiao ko Ngaruawahia kainga Maori tona o enei ra. He pa whakamiharo tenei. Kotahi tekau gka te rahi o te whenua o te pa. Na Te Puca i hoko mai i te pakeha hei whakatinana ma te kupu a tona tapahi a Potatau: "ko Ngaruawahia taku tununga waewae." I te ahunga mai i te ngaro te whenua i te panakipere. Na ratau ko ana tamariki e haere nei ratau i te motu i ngaki a ka pai he mea taiepa katoa. He kuahe tike-tike te tomokanga atu. Na te whare nui, ara Heoro, i Waenganui i wehe te pa kia rua: ko te wahi i mua, me te wahi i muri o te Heoro. Ko te wahi ki mua he mea rui ki te karaihe, ka tapahia ki te mihini. Pai ana te taurite o te takoto. Kei runga i te "lawn" nei nga kari putiputi: he porotiti katoa. Kei te taha o te taiepa nui o te pa ere kari putiputi. Kei Waenganui o te "lawn" nei he "fountain": ara, he wai e puha ana. Ko te hoero nei, kei te tu kaakao. Ma te taha tomo atu ai. He rahi te "floor" me te "stage." Kei Waenganui o te "floor" he "fountain" ano. He hiko nga raiti, i mahia e nga mihini kei reira tonu. Kei te wahi kei muri o te hoero nga mihini taka kai, te whare runanga rahi, nga whare o nga kai noho o te pa, me nga mahinga kai: ara, mara kumara. Kamokamo, rakau hua, kaanga, puha, me era mea katoa. He rawe nga whare noho o nga tangata. He mamaku, he wheki ranei nga "weatherboard," he mea whakatutu, hei tohu mo te taha Maori. He whakamiharo te marae nei. Kaore he marae o te Motu nei hei rite mona.

WAIKATO TANIWHA RAU.

Mehemea e watea nga tangata o te Tai-Rawhiti nei a te wa o te Hui a Te Puca ki Ngaruawahia a te tau 1929, me haere. Me haere kia kite, kia matakaitaki i nga mahi, i nga whakahaere a era morehu o te Iwi, ki te toro hoki i o ratau nei mahara. Ka maha enei tau e noho wehewehe ana tatau: tangata ke te tai-hauauru tangata ke te tai-rawhiti. He mea miharo tenei a Te

Puea e takataka haere nei i nga marae o te motu. Kei te hohi nga mahara, kei te whiri nga whakaaro mo te ahua o ana whakahaere. Ko te mokopuna tenei a Potatau, e takahi nei i te motu i runga i te rangimarie.

TE WHARE TAUA O WAIKATO.

E mihi ana au ki nga korero a R.T.K. i tuhi nei ki te "Toa" o Mahe ka taha nei mo te mate me te mamae i pa kia Waikato i nga ra ka huri ki muri. No Ngati-Poru ke tenei tangata a R.T.K. Kaore ona whanaungatanga kia Waikato. Engari he tangata ia kei te marama ki nga korero o nga kaupapa i pa ai te aitua kia Waikato. Kei te mohio ia i mate he a Waikato. No reira ia ka tuhituhi i ona korero aroha mo Waikato. Kaore e kore te pa mai o te mamae ki roto i te poho o te tauhou ia ia e haere ana i runga i nga mania roroa o Waikato. Ko te whenua nui tenei o te iwi kotahi kei Aotearoa. Ko te whenua i haroa e te kaahu. Ka whai te kanohi ma te maunga e whakahoki mai tona titiro, ka ngenge noaiho. Ko Waikato tenei i whakataukitia ai: "He piko he taniwha; he piko he taniwha." Kua pai katoa i te pakeha te mahi; engari kei hea te iwi nona te whenua. Kei hea nga taniwha. He tika tenei korero. ki te ngaro te whenua ka ngaro te iwi. Ka tika tonu nga morehu o Waikato kia kaitaua ki tona whenua. Kua ngaro te reo tangata whenua: rehia ana mai; mahia ana mai; titihaoa ana mai he reo tangata ke. "Oho ana ra te ngakau, rapurapu noa ana: Hotu ana te manawa, he tangi mo nga ra ka huri." Kei te kai-taua o tatau whanaunga mo to ratou whenua. I roto i tona kai taua, ka ongaonga tona kiri ki te pakeha, ki te hahi, ki nga tikanga. Haere takahia te whare taua o Waikato. Ehara ma te kupu korero e rongoa te mate nei. Ehara ta te kupu korero he uene i te tao kei roto i te manawa e titi ana. Kei te toto tonu te tuakiko o Waikato. Engari haere i runga i te aroha. Ahakoa kupu kore kawea ko te aroha ko te mea mamae-kore, ko te kaupapa o nga pai katoa. Ka maha nga whaka matautanga kia whakakotahi tatau i runga i tenei tikanga, i tera tikanga. E hara te tikanga, ehara te kaupapa he mea e taea te takahi. Engari kawea te aroha kia Waikato: ma nga hua o te aroha a muri e whakatikatika a nga wa kei te takoto.

WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE mo te mare puru.

NGA MINITA ME NGA MANGAI REIMANA O TE HINOTA
TOPU, KAIKOHE, MAEHE 16, 1928.

TUMUAKI: The Most Rev. A. W. Averill, D.D.

Pihopa o Akarana,
Paraimete Atipihopa o Niu Tirenī.

Ven. Archdeacon H.A. Hawkins	Kai-whakahaere i te taha Maori
Rev. J. T. McWilliam	Kai-tirotiro
Rev. Canon W. H. Keretene	Kai-tirotiro (Whangarei)
Rev. H. W. Kaipo	Parengarenga
Rev. H. M. Paerata	Awanui North
Rev. R. T. Kerehoma	Ahipara
Rev. Mutu Kapa	Whangape
Rev. Henare Paraone	Oruru
Rev. K. W. Poata	Whangaroa
Rev. Hone Karaka	Wairoa
Rev. U. Taurau	Hokianga
Rev. T. T. Poihipi	Te Pahi
Rev. W. N. Panapa	Kaikohe
Rev. Eruera Riiwhi	Hauraki
Rev. W. Matene	Mangakahia
Rev. Pihimana Te Hau	Waimate North
Rev. Herepo Harawira	Pahiā

NGA MANGAI REIMANA.

Hare Pitimana	Whangarei
Tipene Kapa	Parengarenga
Wairama Maihi	Ahipara
Anaru Ngawaka	Whangape
Hone Wi Kaitaia	Oruru
Henare Kingi	Oruru
Piri Mokena	Whangaroa
Hemi Te Paa	Wairoa
Paraone Netana	Wairoa
Taone Nepia	Wairoa
Matene Naera	Hokianga
Teri Paraone	Te Pahi
Eru Pou	Kaikohe
Piri Kapa	Kaikohe
Hakere Paraone	Hauraki
Heke Te Rangī	Mangakahia
Hori Tane	Waimate North
Kerei Mihaka	Waimate North
Piri Tautari	Pahiā

Whaikorero a te Tumuaki

Nga Minita me nga Mangai Reimana,

Tenei ahau kei te mihi kia koutou, me te hari ano o te ngakau mo to koutou tokomaha i tenei hui a tatou. Ko te mea tuatahi i roto i te whakaaro ko o tatou hoa kua tangohia atu i waenganui i a tatou. Ko te Rev. Penewhare Netana, tetahi o tatou Minita tai-tamariki, he roa te wa i pangia ai ia e tona

mate ka moe i te moengaroa. Ko te Rev. Kerehoma, i runga i tona mate ka kore e tae mai ki tenei hui; na reira he mea tika kia tuku mihi aroha tenei hui ki a ia i runga i tona mate.

TE PIHOPATANGA MAORI.

Kei te mohio koutou katoa ki nga korero mo tenei putake, mai i te timatanga tae noa ki tenei ra, me nga ahuatanga hoki i kore ai e rite te whakaaro o nga Pihopa hei Pakeha te Pihopa, me te whakaaro hoki e etahi o nga Maori hei Maori ano. Tera ano ka karangatia nga mema o te Hinota o Aotearoa kia hui atu ki Poneke a te wa e noho ai te hui a Te Hinota Topu Nui i te Aperira e tu mai nei. Mehemea ka hiahia ratou kia tutaki ratou ki nga Pihopa ki te whakatuturu i tetahi whakaaro, ka whakaae ahau kia hui mai i te ra i mua atu o te puaretanga o te Hinota Topu Nui.

E mahara ana ahau kei te mohio koutou ki au me toku ahua katoa. Ehara itemea e kore nei ahau e whakaae hei Maori te Pihopa tuatahi, na te mea he Maori. Mehemea e kite ana ahau i tetahi tangata i roto i a koutou e tika ana mo tenei turanga, maku tonu ia e whakatu. Ko taku ke e whai nei, ko tetahi tangata hei tino tohunga mo tenei turanga uaua. Ko te mea tika, hei Pakeha te Pihopa tuatahi, engari ko nga tangata i raro i a ia hei Maori. Ko reira koutou mohio ai ki te ahua o nga whakahaere katoa, i raro iho a tae atu hoki ki nga aronga katoa o te turanga Pihopa. Ka tae atu ai ki te wa e mohio ai koutou ki te mea katoa, ko reira ka hoki atu ta koutou taonga ki a koutou ano.

E tino mohio ana ahau, mehemea ki te kore e kotahi te whakaaro o nga Pihopa me te taha Maori i mua i te nehonga o te Hinota Topu Nui, tera etapahia atu tenei mea katoa. Na reira ko te tumanako e te whakaaro kia kotahi o tatou whakaaro i mua i taua wa.

Otiira, mehemea ka tupono ki taku e mea ake nei, ka whakakahoretia tenei putake, ka whakatakotoria ano tetahi kamapa hou hei whakakotahi i te Hahi Maori i raro i tetahi atu tikanga.

TE KURA O TIPENE.

Ka maha enei tau i tu ai a Te Wirihana raua ko tona hoa wabine hei Tumuaki mo tenei Kura. Na reira itemea ka mohio nei koutou kua rihaina raua, he mea tino tika kia tuku mihi tenei hui ki a raua mo nga manaakitanga maha i tau iho ki te iwi Maori nui tonu i runga i a raua whakahaere, mo a raua atawhanga hoki i nga Minita me te Hahi Maori i roto i enei tau maha.

Ko te Tumuaki hou o te Kura ko Mr. W. C. Morris, he tangata pai, mohio, aroha ki te Maori. He tangata tino tohunga mo runga i nga aronga katoa o tenei mea o te Kura o te matauranga hoki. Kua timata tana mahi i tenei tau a kua nekehia hoki te ahua o nga akoranga o te Kura ki te Matriculation.

I tenei tau kua huri ake nei ka tae maua ko Te Atirikona me etahi o nga mema o te Poari Whakahaere o te Kura ki Te

Aute. I reira matou e titiro ana i nga whakahaere katoa o tera Kura. E mahara ana ahau, e kore e tino roa te wa e tu mai nei, ka pera ano te ahua o Te Tipene me ona mea katoa i te ahua o Te Aute Kareti.

TE ORANGA MINITA.

E hari ana ahau mo tenei putake kua haere whakamua i roto i tenei ra. Otira e mau ai tenei ahua, ma te kaha o koutou o nga Mangai Reimana ki te whakaohoho o te iwi kia kaha hoki ratou ki te whakarite i te wahi ki a ratou o te Moni Tahua. Kia riro ano ma te iwi nui tonu e mau tenei putake ka tika, penei ano i te taha Pakeha e awhiua nei i a koutou.

Ko taku kupu kia koutou ki nga Minita kia tino kaha koutou ki te mahi i ta koutou mahi. Kana rawa e he a koutou whakarite i roto i a koutou pariha. Kei te tumanako hoki au kei te haere tika a koutou ripoata i enei ra.

TE KOMITI TUMUAKI.

Ko te Pihopatanga tuatahi tenei ki te mau i tenei tikanga. I peneitia ai, he whakaaro noku kia riro ano i a koutou tetahi wahi nui o nga whakahaere o te Hahi Maori, hei mea ano hoki e aro nui ai te iwi Maori ki nga tikanga o te Whakapono. Kei te tuku atu hoki ahau i taku mihi ki to koutou Komiti Tumuaki mo te pai me te kaha o a ratou whakahaere katoa i roto i enei tau e toru.

LAMBETH CONFERENCE.

He hui nui tenei e tu ana i ia tekau tau ki Ranana na nga Pihopa katoa o Te Hahi o Ingarangi puta noa i te ao. He mea tino tika hoki kia hui matou nga Pihopa katoa i etahi wa ki te whakatakoto i etahi tikanga whannu hei painga mo te Hahi nui tonu. Ko toku tumanako kia tae ano ahau ki taua hui a te tau 1930, a maku e kawe atu te ahuatanga o te iwi Maori, me to koutou aroha ki te Tino Tumuaki o te Hahi, ara ki Te Atipihopa o Kanatapere. Koia tera ko tetahi o nga tangata nunnui o te ao. Kihai i mutu mai i tona taranga te nui, engari tae atu ana ki ona whakaaro. Ahakoa te huihua o nga pakeha o te Hahi hei tirohanga whannu mana, eite tonu ano tona mahi me tona whakaaro kia koutou ki te iwi Maori me matou e noho atu nei i tenei wahi.

KUPU WHAKAMUTUNGA.

Itemea ka tae ki te pito whakamutunga o aku korero, kia koutou, ko te mea i pa mai ki au ko te aroha. Tera pea ko te wa whakamutunga tenei e noho ai ko ahau te Tumuaki mo to koutou Hinota Topu. Mehemea ka tu to koutou Pihopatanga Maori, ko te mea tera hei wehe i a tatou i roto i enei tikanga a tatou. E haere ana tenei ki te 20 nga ta i noho ai i mahi tahi ai hoki ahau i roto i te iwi Maori, mai ano i te Pihopatanga o Waiapu tae mai nei ki koutou. Na reira ka tuku atu nei ahau i aku mihi aroha kia koutou ki te iwi Maori nui tonu, mo a koutou manaakitanga maha i ahau i roto i enei tau maha. E mihi ana ahau ki nga Minita katoa me nga Mangai Reimana

mo te koutou piri pono me te koutou kaha ki te awhina i au i roto i ta tatou mahi. Kia koutou hoki ki te iwi nui tonu, mo a koutou atawhainga, whakamanuhiritanga hoki i au i nga wa katoa.

Ahako he aha te mea e tupono mai kia tatou tahi i roto i nga ra e tu mai nei, waiho ma to tatou aroha tatou e paihere kia piri tonu tatou ki a tatou. Mo koutou mo aku tamariki Maori, ka waiho tonu koutou hei mea kai-ngakau i roto i aku whakaaro taea noatia te mutunga.

Paki Keretene	Otiria
Pakira Henare	
Eru Ihaka	
H. Manuera	Te Kao
Pako Heka	
K. Mare	Te Hapua
Hoera Wi Kanara	Ngatekawa
H. T. Popata	Pamapurua
Hori Rakena	
Reihana Poharama	Bangiawhia
Pene Ngatote	
Timoti Hetaraka	
Hare Mete Karapa	Mangataeore
Henare Kingi	Peria
Pereiba Taubara	
Hone Wi Kaitaia	
Matene Naera	Waimamaku
Hone Iraia	
Tango Te Whata	Kokohuia
Erimana Paratene	Whirinaki
Tamaho Rawiri	
Te Akara Nikora	
Rawiri Wi Kaire	
Hone Toi	Pakanae
Naera Rakete	Kaikohe
Hemi Te Paa	Naumai
Wiki Hetaraka	
Ecueti Taiporutu	Taukau
Puhipi Hopihana	Awanui
Mohi Hikaio	Manaia
Ara Rakena	Kereponia

NGA MOTINI I PAAHITIA E TE HINOTA.

1. Kia puta he mihi ma tenei Hinota ki Te Atipihopa mo tana Whai-korero.
2. He mea tika ranei te purei tenihi i nga Ratapu? WHAKA-HOKI: Ehara i te mea tika kia mahia tetahi mahi e te tangata Karaitiana hei mea e tutuki ai te wae o tetahi atu.
3. Ko te whakaaro awhina i te Hekeretari o Te Komiti Tumuaki me waiho ma te Minita o ia Pariha e whakaaro mai te mea e rite ana ka tuku mai ai ki te Hekeretari.

Taria te roanga.